

Za synodálnu Cirkev
spoločenstvo | spoluvčast' | misia

Synoda
2021
2023

ZÁVEREČNÁ SYNTÉZA

Diecézna fáza Synody o synodalite v Spišskej diecéze

Úvod

Spišská diecéza mala počas svojej existencie skúsenosť s dvoma diecéznymi synodami. Tú prvú zvolal Boží sluha biskup Ján Vojtáššák už v roku 1925 a priniesla v nasledujúcich rokoch bohaté ovocie. Druhá synoda Spišskej diecézy, ktorú zvolal vtedajší diecézny biskup František Tondra, prebehla v rokoch 2006 – 2011. Počas nej bolo v procese zaangažovaných množstvo veriacich zo všetkých stavov, služieb a geografických oblastí diecézy. Existuje teda v Božom ľude skúsenosť synodalite, ktorá sa mala premietnuť do života diecézy okrem iného aj zlepšením komunikácie medzi vysvätenými služobníkmi a laikmi, čomu malo napomôcť fungovanie farských rád (nielen hospodárskych, ale aj pastoračných). Množstvo práce sa vykonalo, avšak spoločné kráčanie komunity Božieho ľudu a tiež Božieho ľudu s ostatnou ľudskou rodinou v diecéze ostáva naďalej veľkou výzvou.

Synoda o synodalite vyhlásená pápežom Františkom prišla teda po desiatich rokoch od ukončenia Druhej synody Spišskej diecézy veľmi vhod, aj keď kvôli pandémie bolo dosť náročné angažovanie skupiniek, ktoré by sa mohli spolu stretávať a diskutovať o jednotlivých témach, ako sa to bez prekážok dalo uskutočniť počas predchádzajúcej diecéznej synody. Napriek všetkým prekážkam však množstvo tých, ktorým záleží na tom, ako Cirkev žije dnes a ako bude žiť zajtra, vstúpilo do konzultačnej fázy Synody o synodalite a s veľkými očakávaniami zdieľali svoje postrehy k spoločnému kráčaniu v miestnych cirkvách s cieľom zdokonaľiť ohlasovanie evanjelia.

Diecézna fáza synodálneho procesu Synody o synodalite v Spišskej diecéze sa začala slávnostnou svätou omšou v nedeľu 17. októbra 2021 v Katedrále sv. Martina v Spišskej Kapitule, ktorú celebroidal diecézny administrátor Mons. Ján Kuboš. V rovnaký deň sa v celej diecéze čítal pastiersky list biskupa, v ktorom bol predstavený synodálny proces a Boží ľud bol pozvaný k aktívnej účasti v rámci konzultačnej fázy.

Diecézny administrátor následne menoval diecézneho koordinátora a diecézny synodálny tím, ktorý pozostával zo 16 osôb, v ktorom mali zastúpenie kňazi, zasvätení, seminaristi, katechéti, manželia, vedúci spoločenstiev a mladí. Z dôvodu pandemických opatrení sa synodálny tím pravidelne stretával na online stretnutiach. Pri týchto stretnutiach sa členovia spoločne modlili a hľadali cestu pre diecézu, aby sa do synodálneho procesu mohol zapojiť každý. Hneď na začiatku sa členovia tímu dohodli na pravidelnej modlitbe za synodálny proces, pričom oslovili aj rehoľné a modlitbové spoločenstvá, aby sa na tento úmysel modlili spolu s nimi, aby správne rozlíšili to, čo Duch Svätý hovorí tejto miestnej cirkvi.

Koncom októbra 2021 bola spustená propagácia Synody o synodalite pomocou podstránky na webe biskupstva, informovaním vo farských oznamoch, prostredníctvom sociálnych sietí, mailov a osobných kontaktov.

Od 7. novembra 2021 bola spustená registrácia účastníkov cez formulár na webe biskupstva, kde sa mohli registrovať spoločenstvá aj jednotlivci. Do uzavretia konzultačnej fázy sa prihlásilo spolu 190 skupín, medzi ktoré patrili farské, modlitbové, mládežnícke, rehoľné a kňazské

spoločenstvá a tiež niekoľko jednotlivcov. Všetkým registrovaným účastníkom boli na úvod zaslané materiály, vypracované synodálnym tímom, ktoré jednoduchšou formou vysvetľovali synodálny proces a jeho ciele.

Následne začal synodálny tím spracovávať jednotlivé témy synody, ktoré vo forme krátkej katechézy a pripojeného videa zasielal všetkým registrovaným účastníkom. Títo boli pozvaní, aby sa v atmosfére modlitby zamysleli nad prezentovanými otázkami a zhrnutia zo stretnutí zaslali mailom koordinátorovi.

Vďaka zlepšeniu pandemickej situácie bolo možné zorganizovať aj osobné stretnutie nielen synodálneho tímu, ale aj zaangažovaných účastníkov, ktorí sa podelili o svoju skúsenosť so synodálnym procesom.

Hoci je predpoklad, že bez pandemických opatrení by sa zapojilo do synodálneho kráčania omnoho viac ľudí, tí, čo sa zapojili, ponúkli vo svojich syntézach množstvo vzácnych podnetov, ktoré sa synodálny tím pokúsil zhutniť v nasledujúcej syntéze. Množstvo účastníkov už od začiatku procesu vyjadrovalo svoju vďačnosť za možnosť vyjadriť sa s nádejou, že ich hlas bude niekto počúvať. Pravidelný mailový kontakt s účastníkmi konzultačnej fázy mal zabezpečiť správne pochopenie tejto fázy, ktorej cieľom bolo zachytiť, čo Duch Svätý skrze prihlásené skupinky a jednotlivcov chce povedať tejto miestnej cirkvi dnes. Mnohí účastníci si dali záležať na organizovaní jednotlivých stretnutí, ktoré sa niesli v atmosfére modlitby, uvažovania a rozlišovania.

Dňa 15. júna 2022 sa uskutočnilo diecézne predsynodálne stretnutie, na ktorom sa zúčastnili členovia diecézneho synodálneho tímu spolu s biskupom. Stretnutie začalo slávením svätej omše a pokračovalo spoločným rozlišovaním cesty pre Spišskú diecézu na základe zaslaných podnetov od synodálnych skupín.

Začiatkom júla bola vytvorená záverečná syntéza za celú diecézu, ktorá bola následne zaslaná na sekretariát Konferencie biskupov Slovenska.

1. téma: Spoločníci na ceste

Boží ľud vníma spoločné kráčanie v našich končinách v prvom rade v mnohých kresťanských rodinách, v ktorých ešte ostala tradičná, avšak živá viera a často sú účastné na bohoslužbách aj cez týždeň. V mnohých farnostiach v diecéze sú prítomné a spoločne kráčajú rôzne spoločnosti, ktoré združujú rodiny, matky, otcov, mládež či deti, alebo fungujú na základe spoločného cieľa a spoločnej služby, napr. liturgického alebo charitatívneho charakteru. Vnímať prevahu spoločností žien, ktoré skôr zdieľajú svoj duchovný život ako muži. V neposlednom rade za spoločne kráčajúcich označili účastníci diecézneho synodálneho procesu kňazov vo farnostiach, ale aj rehoľné spoločnosti, ktoré dokážu otvorene komunikovať navzájom aj s ostatnými farníkmi.

Len veľmi ťažko kráčajú spolu so spoločnosťami vo farnostiach mladí, ktorí často aj vďaka dostatku materiálneho zabezpečenia netúžia po duchovných hodnotách. V spoločnosti Božieho ľudu našej diecézy sa nachádzajú vzdialené od seba najmä tie skupinky a jednotlivci, ktorí pri hľadaní istej špecifickej spirituality neprijímajú ľudí s iným druhom osobnej spirituality. Tiež tí, ktorým z rôznych objektívnych, ale aj subjektívnych dôvodov nepostačuje pastoračná starostlivosť v ich farnostiach, pričom sa jedná najmä o malý záujem kňaza o farníkov a existujúce spoločnosti vo farnosti, svojvoľnosti a nepripravenosť pri liturgických sláveniach, ako aj malý priestor na angažovanie sa v službe v miestnej farnosti.

Mnohí vzdialení sú tiež tí, ktorí požadujú iba akýsi základný servis, navštevujú bohoslužby len v nedeľu a sviatky, ale nie sú ochotní niečo obetovať a zapojiť sa aktívne do spoločnosti. V mnohých prípadoch ide najmä o mužov a otcov. Tiež sú takí, ktorí sa prehlasujú síce za veriacich,

ale z rôznych dôvodov nerešpektujú miestnu cirkevnú autoritu a vyhľadávajú rôznych iných vodcov, mnohokrát nastavených príliš tradicionalisticky alebo naopak liberálne. Nedávna pandémia rozdelila Boží ľud na dve skupiny s rôznym pohľadom na pôvod a riešenie tejto problematiky, ktoré sa časom stále viac vzdŕaľovali. V niektorých prípadoch sú od spoločenstva veriacich vzdialení aj samotní kňazi, ktorí žijú v uzavretosti a bránia sa spolupráci.

V úsilí rásť ako spoločníci môže napomôcť modlitba a spoločné liturgické slávenie, ktoré vytvára osobnú skúsenosť s Bohom a spoločenstvo medzi ľuďmi. Veľmi účinnú vidí Boží ľud v tomto smere aj obetu starých a chorých. Ďalšou dôležitou oblasťou, ktorá môže napomôcť, je rozvíjanie katechézy každého druhu, zvlášť skvalitnenie prípravy na prijatie sviatostí s možnosťou zakúsiť silu spoločenstva. Keďže spoločné kráčanie sa začína v rodinách, veľmi by pomohla kvalitná starostlivosť o rodiny, aby sa podnietila kresťanská výchova detí už tam. Účinné sa javí aj vychádzanie kňazov smerom k ľuďom a iniciatíva komunikácie z ich strany, čo by mala viac reflektovať aj formácia v kňazskom seminári. Taktiež veľmi napomôže prítomnosť kňaza ako iniciátora či podporovateľa aktivít rôzneho formálneho i neformálneho druhu vo farnosti, kde by ľudia cítili sprevádzanie a prijatie. K tomu môže poslúžiť vytvorenie kvalitnej pastoračnej rady vo farnostiach i v diecéze a tiež podnecovanie vzniku malých spoločenstiev. V neposlednom rade veľmi pomôže, ak aktívni kresťania vo farnosti žijú príkladným životom svedkov tvoriacich spoločenstvo.

Napriek všetkému pastoračnému úsiliu sa zdá, že v mnohých prípadoch sú na okraji najmä deti a mládež, ktorí po prijatí sviatosti prvého svätého prijímania či birmovke väčšinou nemajú možnosť zapojiť sa do nejakého spoločenstva. Tiež sú na okraji rôzne marginalizované skupiny, kam patria najmä Rómovia, ale tiež napr. neusporiadané rodiny, rozvedení a znovu sobášení. Zvláštnou skupinou sú takí, ktorí zažili veľké sklamanie v kňazoch alebo v iných členoch Cirkvi. Najmä v mestskom prostredí ostávajú na okraji aj hendikepovaní a starí ľudia, bezdomovci a sociálne slabé rodiny a osoby.

2. téma: Počúvanie

Pri pohľade sa na tému počúvania prostredníctvom optiky hlavnej otázky synody, teda ohlasovania evanjelia pri „spoločnom kráčaní“, sa črtá pomerne jasná odpoveď, že v tejto miestnej cirkvi sú v počúvaní s otvorenou myslou a bez predsudkov veľké medzery. Účastníci synodálneho procesu sa pomerne jasne vyjadrili, že Boh hovorí prevažne prostredníctvom ľudí, ktorí vedú aktívny duchovný život z radov kňazov, zasvätených osôb i laikov. Na druhej strane mnohokrát vnímať ignorovanie Božieho hlasu, ktorý môže zaznieť prostredníctvom ľudí „mimo kostola“ a tiež v rôznych situáciách, ktoré prináša život. Na zachytenie Božieho hlasu je potrebná nielen otvorená myseľ, ale aj srdce, veľká dávka odvahy, no ešte väčšia láska.

Boží ľud vníma, že počúvanie vo veľkej miere uľahčuje pokorné srdce a zrelosť človeka, jeho ochota neustále rásť a zároveň túžba po naplnení Božej vôle. Naopak strach, budovanie si vlastnej cesty, pohodlnosť, predsudky a uzatváranie sa do seba sú nemalými prekážkami v počúvaní.

Pozorné počúvanie ľudí na periférii je ideál, ku ktorému má, žiaľ, väčšina farností a spoločenstiev veľmi ďaleko. Sú však farnosti a spoločenstvá, ktoré vytvárajú priestor na komunikáciu a samotné počúvanie prostredníctvom aktivít ponúknutých aj ľuďom mimo kostola a tým, ktorí žijú na okraji formou rôznych výletov, dní farností, dní rodiny a podobne. Zo získaných odpovedí je cítiť, že pozorné počúvanie chýba už vo vnútri farností medzi kňazmi a laikmi ako aj medzi laikmi navzájom. Taktiež počúvanie žien alebo mladých je mnohokrát brané na ľahkú váhu, čo môže spôsobovať istú frustráciu a odrádzať od aktívneho života týchto skupín vo farských spoločenstvách. Na počúvanie by mal byť cielene vytvorený priestor, keďže ruka v ruke s rastúcim trendom individualizmu sa zo spoločnosti vytráca počúvanie a spolu s ním aj vízia Cirkvi.

Z podnetov účastníkov procesu vyplýva, že Boží ľud ešte stále považuje zasvätených mužov a ženy za veľký pilier pri hľadaní Božieho hlasu, vníma ich ako nositeľov Božej vízie a obracia sa na nich s otvorenou myslou pri počúvaní, a to aj napriek sklamaniam, ktoré niekedy najmä zo strany vysvätených služobníkov Cirkvi zažívajú z dôvodu ich autoritárskeho postoja, ignorovania dôležitých vysvetlení a vyhlásení, či minimálneho tlmočenia toho, čo hovorí Boh, a naopak ohlasovania seba samého.

Najväčším obmedzením pri počúvaní tých, ktorí majú iný názor, je nepokorné srdce, strach z odmietnutia a odsúdenia, výsledkom čoho je uzatváranie sa a vytváranie predsudkov, ktoré môžu byť istým obranným nástrojom pred ľuďmi s odlišným názorom. Tiež sem možno pripojiť neschopnosť prijať kritiku, chýbajúcu dôveru, medzigeneračné rozdiely, ale aj život odtrhnutý od reality prežívaný v istej ideovej bubline.

Hlas menších, ktoré zažívajú chudobu alebo sociálne vylúčenie, je mnohokrát ignorovaný, a preto už v mnohých prípadoch ustal.

3. téma: Vyjadrenie názoru

Jeden zo spôsobov, ako konštruktívne vyjadrovať svoj názor, je pozitívna skúsenosť s cirkevnou autoritou, ochotnou načúvať. Nesprávne pochopenie „moci v Cirkvi“ je prekážkou a hrubým prejavom klerikalizmu. Boží ľud sa mnohokrát cíti neschopný vyjadriť svoj názor. Každá nová skúsenosť nepochopenia zo strany cirkevnej autority ochladzuje atmosféru dialógu a spoločenstva. Je tu výzva hlbšie poznávať základy kresťanskej viery a očakávanie, aby kňazi disponovali otvorenosťou na rôzne otázky zo strany laikov. Každý má svoje miesto vo farnosti, preto Boží ľud odmieta „elitárstvo niektorých vyvolených.“ Je potrebné odstrániť mentalitu „vždy to tak bolo“ zo strany pastierov, aby Boží ľud mal skúsenosť, že jeho hlas je akceptovaný alebo aspoň vypočutý.

Boží ľud očakáva otvorenosť zo strany autorít ako základný postoj Cirkvi. A je pripravený kráčať v otvorenosti a poslušnosti. Prejavy ako rešpekt, úcta, empatia, počúvanie s porozumením, prijatie inakosti, záujem, dôvera sú veľkým stimulom k vyjadreniu svojho názoru. Postoj modlitby a rozlišovania za pomoci Ducha Svätého predchádza každé správne konanie i hovorenie. Vedomie identity a príslušnosti k cirkevnému spoločenstvu pomáha vnímať spoločné kráčanie v Cirkvi ako „našu vec“ a podnecuje túžbu ísť spoločne.

Jedným z vhodných prostriedkov komunikácie je farská hospodárska a pastoračná rada. Tam veriaci nachádzajú u kňaza ochotu počúvať a cítia bezpečné prostredie. Akákoľvek činnosť, ktorá podporuje rast vzťahov Božieho ľudu, je vítaná, napr. rôzne druhy farských akcií ako farský ples, deň farnosti a pod. Pocit bezpečia na oboch stranách je veľmi nápomocný pri vyjadrení názoru. Vhodným priestorom je aj domáce prostredie rodiny či fungujúceho spoločenstva.

Časť Božieho ľudu nevníma zo strany autority dôležitosť či potrebu spolupráce, alebo sa nad tým nezamýšľali, ba dokonca necítia zodpovednosť za Cirkev. Väčšia časť veriacich si je vedomá tejto zodpovednosti, napr. v modlitbe za Cirkev, v poslušnosti hierarchii, v príkladnom živote a svedectve, v aktívnej pomoci či v službe ministérií. Laici očakávajú, aby zo strany biskupov a kňazov zaznievali častejšie hlasy o dôležitosti laického svedectva a apoštolátu.

Boží ľud si je vedomý dosahu a možností sociálnych sietí. Mnohí ich využívajú na zdieľanie postojov spojených s vierou či povzbudivých svedectiev. Nechýbajú ani takí, ktorých negatívna skúsenosť odradila a vyjadrujú svoju nedôveru či sklamanie dokonca aj z katolíckych médií. No stále je väčšia časť tých, ktorí tento „nový kontinent“ chcú nielen objavovať, ale aj evanjelizovať.

4. téma: Slávenie

Vademékum Synody o synodalite pripomína, že „spoločné kráčanie“ je možné len vtedy, ak je založené na spoločnom počúvaní Božieho slova a slávení Eucharistie. V tejto oblasti je veľkou výzvou zapájať do slávania všetky kategórie osôb, počnúc od detí a mládeže. Účastníci synodálneho procesu pripomínajú, že v niektorých farnostiach sväté omše za účasti detí a mladých sú, inde vôbec. Málo vidieť interakciu kňaza s deťmi a mladými počas svätých omší i mimo nich a to, žiaľ, aj v prípade mladých kňazov. Mladí ľudia vo viacerých farnostiach vnímajú, akoby tu nemali svoje miesto, venuje sa im len čas v rámci prípravy na sviatosť. Je pravdou, že mladých je dnes ťažko osloviť, u detí je to o čosi jednoduchšie. U obidvoch skupín badať, že v chrámoch sa objavujú len v rámci prípravy na prijatie sviatostí. Preto sa ukazuje potreba klásť väčší dôraz napr. na sväté omše za účasti detí i za účasti mladých, ktoré by nemali chýbať v žiadnej farnosti, pričom by mohla napomôcť aj aktívna služba mladých pri formácii detí. Nemenej dôležitá je aj podpora a formácia rodičov, aby mohli viesť svoje deti osobným príkladom viery.

Panuje všeobecná zhoda, že o mládež treba vo farnostiach bojovať. Veľmi intenzívne sa s nimi pracuje počas prípravy na prijatie sviatosti birmovania. Nakoľko sa mladí vtedy nachádzajú v kritickom veku procesu dospievania, nedokážu plnohodnotne vnímať bohatstvo, ktoré sa im predkladá, vnímajú to skôr ako okrajovú záležitosť. Niektorí idú dotlačení okolnosťami, iní príbuznými. Po prijatí tejto sviatosti často už veľmi nestoja o ďalšiu formáciu alebo aktívny život vo farnosti. Preto je veľmi naliehavá dôsledná a premyslená formácia mladých pred prijatím tejto sviatosti a následne možnosť stretávať sa aj naďalej, tvoriť spoločenstvo pre vzájomné zdieľanie i možnosť aktívnej služby.

V otázke liturgických služieb je to vo farnostiach rôzne. Niekde majú lektorov, žalmistov, organistov, miništrantov, akolytov a ľudí ochotných slúžiť pri liturgii, inde vnímajú ich nedostatok. Objavili sa početné požiadavky ohľadom lektorských kurzov. Pre rozvoj liturgických služieb vo farnosti by napomohlo viac zapojiť akolytov do služby chorým; zo strany kňazov je potrebné neobmedzovať ľudí v službách, pozývať a organizovať stretnutia pre jednotlivé služby, vniesť viac neformálnosti do stretnutí, byť viac s nimi a zaujímať sa o ich život. Pomôcť by mohlo tiež osobné oslovenie farníkov a pozvanie do liturgickej služby či tematické príhovory aktuálne pre konkrétnu skupinu.

Pandémia Covid v ostatných dvoch rokoch odhalila viaceré skutočnosti a priniesla nové výzvy: využitie on-line nástrojov na sprostredkovanie stretnutia – sväté omše, spoločenstvá, rodiny. Dnes sa ozýva veľká vďačnosť, ak duchovní pastieri boli tvoriví pri aplikovaní opatrení (napr. ľudia aspoň pred kostolom mohli prijať Eucharistiu), mediálna účasť podnecovala túžbu stretnúť sa s Bohom a spoločenstvom, u mnohých sa posilnilo rodinné spoločenstvo (modlitba v rodinách). Pandémia tiež ukázala slabé miesto pastorácie často zameranej len na vysluhovanie sviatostí. Ukázala sa tak pred nami výzva učiť sa žiť svoju vieru aj s použitím iných dôležitých prostriedkov pre posväcovanie, ako sú napríklad osobná modlitba, rodinná liturgia, modlitba s Písmom, spoločné zdieľanie. K tým smutnejším skutočnostiam patrilo to, že viacerí bolestivo vnímali rozdelenie v dôsledku konšpiračných teórií a neakceptovania rozhodnutia pastierov Cirkvi (napr. v otázke rozdávania Eucharistie či dodržiavania pandemických opatrení).

Z praktických vecí sa ako dobrá voľba ukazuje používanie obrazoviek v kostole, ľudia sa tak viac zapájajú do spevov. Viacerí vnímajú, že rôzne jazykové úpravy piesní spôsobujú nejednotu, iných rušia archaické slovné zvraty, starších rušia nástroje ako gitary či bubny pri mládežníckych piesňach. V návrhoch v tejto oblasti zaznela potreba upraviť JKS, nielen jazykovo, ale aj obsahovo, doplniť aj aktuálne spevy a nové piesne, ktoré by boli bližšie mladším generáciám. K nezanedbateľným postrehom patrí potreba adorácií, význam liturgie hodín aj pre laikov, potreba aktívnej a fungujúcej farskej pastoračnej rady či potreba internetovej stránky farností pre aktuálnosť informácií ohľadom liturgických slávení a celkového života farností.

5. téma: Zdieľanie zodpovednosti za našu spoločnú misiu

Každý pokrstený človek je povolaný podieľať sa na misii Cirkvi zvlášť vo svojom osobnom živote. Mnohí ľudia vnímajú ako misiu naplnenie svojho osobného poslania, ktoré dostali od Krista. Spoločnosť môže túto príslušnosť k misii Cirkvi pozorovať aj v jej konkrétnych prejavoch, ako napríklad túžba autenticky ohlasovať evanjelium, nosenie rehoľného alebo kňazského rúcha, či materiálne podporovanie misionárov. Aj každodenným pozvaním Boha do vlastnej činnosti, ochotou nechať sa pretvárať Božím slovom, záujmom o druhých, otvorenosťou pre duchovné témy, modlitbou za druhých, svedomitým plnením svojich povinností či bratským napomínaním možno mať dnes účasť na misii Cirkvi.

Podľa podnetov účastníkov synodálneho procesu možno prekážky, ktoré sťažujú podieľanie sa pokrstených na misii Cirkvi, rozdeliť na vnútorné a vonkajšie. K vnútorným patrí napríklad hriech, lenivosť, ľahostajnosť, strach, absencia osobného vzťahu s Kristom, smútok a ustarostenosť, znechutenie z neúspechu, vlačnosť, ľudské ohľady, osobné zranenia, rezignácia, odpor, zahľadanie sa len do seba, neochota opustiť svoju komfortnú zónu, nepoznanie svojej identity, presadzovanie vlastnej vôle a odmietanie tej Božej.

K vonkajším prekážkam možno priradiť napríklad nejednotnosť hierarchie, ale aj nejednotu medzi hierarchiou a laikmi, násilné spôsoby evanjelizátorov či nedostatok priestoru na zdieľanie sa s niekým, kto má podobné názory. Pri personálnych zmenách kňazov veriaci vnímajú časté zrúcanie doterajšieho fungovania a začínanie od nuly, pričom sa vníma potreba istej continuity a citlivosti zo strany kňazov. Ukazuje sa tiež nedostatok ľudí, ktorí by boli ochotní sa zapojiť, problém nachádzať nové spôsoby odovzdania viery (napr. deťom), neochota o Bohu počúvať, neprítomnosť „lídra“, ako aj časté ponechanie všetkého na jednom či pár ľuďoch, neochota či neschopnosť podieľať sa na spoluzodpovednosti, ale aj nedostatočná vzdelanosť veriacich v náboženských otázkach.

Vo väčšine prípadov bolo poukázané na rodinu ako oblasť, v ktorej je misia zanedbávaná. Ukazuje sa problém rozprávať o viere v rodine, napr. pre nedostatok času. Ďalšou častou oblasťou, kde absentuje rozmer misie, je práca. Ľudia majú niekedy problém určiť mieru, kedy čo povedať, kedy hovoriť o Ježišovi a či o ňom vôbec hovoriť. Objavuje sa aj neschopnosť rozprávať o Bohu v ťažkých životných situáciách, v čase, keď niekto prežíva krízu.

Tých, ktorí rôznymi spôsobmi slúžia spoločnosti, podporuje spoločenstvo v mnohých prípadoch osobitne tým, že im ponúka priestor na sviatostný život a duchovné sprevádzanie.

6. téma: Dialóg v Cirkvi a spoločnosti

Z podnetov účastníkov synodálneho procesu vyplynulo, že Boží ľud túži okrem slávenia svätých omší rozvíjať aj neformálne vzťahy, ktoré možno rozvíjať najmä vo fungujúcich spoločenstvách, kde je priestor na dialóg. Vo farnostiach, kde kňaz buduje vzťahy s obcou či mestom a inštitúciami fungujúcimi vo farnosti, a tiež tam, kde sú funkčné pastoračné rady, je aj priestor na otváranie mnohých tém dialógu. Dialóg obmedzený iba na sociálne siete sa vníma ako nedostatočný a často neúčinný.

Zaznievajú skúsenosti s ťažkosťami pri dialógu s ľuďmi, ktorí majú odlišný pohľad na svet. Táto problematika je úzko spätá aj s počúvaním bez predsudkov. V dialógoch často chýba pokora pri hľadaní pravdy a vnímať tendenciu presadzovať len svoj pohľad. Problematickým sa stáva aj škatuľkovanie partnerov v dialógu napríklad podľa toho, či chodia do kostola, pričom sa nehľadí na skutočnosť, že aj títo ľudia môžu partnerov dialógu obohatiť.

Dialóg má svoje osobitné miesto v rodine. Spoločná modlitba je toho súčasťou. Dialóg o viere v rodinách však prežíva krízu. Pred rodičmi aj učiteľmi náboženstva stojí výzva, ako učiť deti

nadviazať vzťah a dialóg s Bohom, ako sa s ním bežne rozprávať, radovať sa spolu s ním, plakať s ním i ďakovať mu v maličkostiach. Veľakrát sa nástojí na mechanickom odriekaní a učení sa mnohých modlitieb namiesto snahy naučiť deti vnieť Boha do bežného života.

Viesť dialóg o otázkach viery s neveriacimi, na pracovisku alebo v kruhu priateľov, sa často ukazuje ako veľmi náročné. Pomohlo by vo farnostiach a spoločenstvách vytvoriť priestor na zdieľanie a diskusiu na rôzne témy, kde by mohli účastníci argumentačne rásť a formovať sa v poznaní katolíckej viery. Takéto spoločné stretnutia napomáhajú aj otvorenosti dialógu voči ľuďom s inými postojmi a názormi.

Niektorí veriaci očakávajú od pastierov Cirkvi jasnejšie verejné postoje k etickým a spoločenským problémom doby. Netreba podceňovať silu vplyvu sociálnych médií, kde mnohokrát aj zasvätené osoby zastávajú a zdieľajú protichodné názory v závažných témach, ktoré nie sú totožné s učením Cirkvi, čo mnohých mylí. Dôležitá je prítomnosť Cirkvi v médiách všeobecne, nie iba v katolíckych. Dnešná doba si žiada verejne reagovať a vstupovať do tém aktuálneho diania bez vyčkávania.

V otázke vstupu kresťanov do politiky a otvoreného dialógu v oblasti ekonómie, kultúry a občianskej spoločnosti vzniká mnohokrát pocit, že synovia sveta sú šikovnejší. Úlohou kresťanov je vstupovať do dialógu, ale hlavne svoje hodnoty dokazovať skutkami. Schopnosť viesť zdravý dialóg o rôznych témach v Cirkvi, spoločné načúvanie Duchu Svätému a vzájomné obohacovanie sa môže napomôcť zdravšiemu sebedovetiu vo vystupovaní pred svetom.

7. téma: Ekumenizmus

V tých lokalitách Spišskej diecézy, kde žijú aj príslušníci iných kresťanských tradícií a denominácií, sú vzťahy s nimi väčšinou korektné. Ide o osobné, rodinné či priateľské vzťahy. Na malé výnimky už necítiť v našich spoločenstvách nepriateľské naladenie voči inej skupine kresťanov, hoci predsudky prameniace často z nevedomosti sú tu prítomné stále. V niektorých oblastiach je spoločné kráčanie s týmito kresťanmi nekatolíckmi skôr formálne, inde je hlbšie a úprimnejšie a zakladá sa na spoločných komunitných i duchovných podujatiach, modlitbe či spoločnej charitatívnej službe, čo mnohokrát napomáha vytvoreniu osobných priateľských vzťahov.

Na miestach, kde sa darí spoločne kráčať, Boží ľud vníma povzbudenie zo strany nekatolíkov k dôkladnejšiemu štúdiu biblických textov, k aktívnejšiemu záujmu pastierov o zverený ľud, k vytváraniu malých spoločenstiev a k osobnej modlitbe, ktorá má často charizmatický rozmer. Mnohokrát sú tiež výzvou k úprimnosti, otvorenosti a väčšej slobode pri realizácii rôznych cirkevných aktivít a projektov. U kresťanov z iných tradícií a denominácií je tiež oceňovaná ich zanietenosť pre evanjelizáciu a misie, radostnejšie prežívanie viery, intenzívnejší život spoločenstiev, ale aj vydávanie množstva kvalitnej literatúry teologického i psychologického charakteru a filmov s duchovnými hodnotami.

Intenzívnejšiemu spoločnému kráčaniu s veriacimi z nekatolíckych spoločenstiev bráni v tejto dobe mnohokrát nedostatok lásky, prijatia a otvorenosti z oboch strán a tiež viaznuce diskusie prameniace z nevedomosti a vzájomných predsudkov. Problémom je aj slabé poznanie a vedomie identity u kresťanov katolíkov. Zvlášť v oblastiach, kde sú miešané manželstvá, badať zmätenosť detí vo viere.

Z katolíckeho pohľadu vníma Boží ľud vanutie Ducha v pochopení viery ako daru, v snahe o ducha otvorenosti, k čomu je potrebné aj priznanie si vlastných chýb a odprosenie. Ďalším krokom na spoločnej ceste s kresťanmi nekatolíckmi by mohlo byť povzbudzovanie do spoločnej modlitby a charitatívnej služby, ktoré by mali mať miesto v živote spoločenstiev nielen v čase modlitieb za jednotu kresťanov, ale celoročne.

8. téma: Autorita a spoluúčasť

Celá problematika autority a spoluúčasti stojí na otvorenosti tak kňazov voči laikom, ako aj laikov voči kňazom. Prax a zdieľané skúsenosti ukazujú, že čím je otvorenosť na oboch stranách väčšia, tým väčšia je aj úcta, dôvera, prijatie, ochota zapojiť sa, priniest' obetu a spolupodieľať sa na zodpovednosti za misiu Cirkvi.

Cesta k stanoveniu cieľov a krokov k ich dosiahnutiu vedie cez otvorený dialóg medzi klérom a laikmi žijúcimi v danom spoločenstve. Ten je možné nepriamo a zároveň cielene vytvárať cez rôzne neformálne príležitosti, ako sú výlety, brigády či stretávanie sa v skupinkách s cieľom štúdia alebo zdieľania. Zo získaných odpovedí cítiť veľkú túžbu laikov byť aktívnou súčasťou Cirkvi, žiť v nej ako v rodine, deliť sa s ňou o svoje dary a talenty a zakúšať v nej prijatie a dôveru. Boží ľud túži po dôverných vzťahoch s kňazmi a ich duchovnom vedení v dnešnej dobe neobmedzených možností a informácií. Zároveň badať u mnohých laikov „pocit menejcennosti“, pretože sa cítia „vytlačení“ z ihriska na miesta divákov. A prax, žiaľ, ukazuje postupne prerastajúci individualizmus ako u kňazov, tak aj u laikov, čo by sa malo stať reálne veľkou výzvou a nielen konštatovaním skutočnosti.

Značným povzbudením a vzorom môžu byť zdieľania z farností a spoločenstiev, ktoré uviedli, že ich autority sú určite „vymodlené“, otvorený dialóg funguje, farské hospodárske a pastoračné rady sú funkčné, služby sú pokryté, ochota laikov rastie, lebo je prijatá a vítaná a ovocím je živá a rozrastajúca sa farnosť ako spoločenstvo spoločenstiev.

Najosvedčenejšia cesta, ako podporiť laické služby, je individuálny prístup, osobné pozvanie, prejav dôvery a so zverenou službou aj zverenie zodpovednosti. Zároveň jasná a zrozumiteľná vízia, bez ktorej neprežije žiaden projekt, spoločenstvo, ani funkčná farnosť. V praxi však vyššie spomínané cesty a prístupy vo veľkej miere chýbajú a ich deficit začína pociťovať drvivá väčšina farností a spoločenstiev, v ktorých všetky laické služby vykonáva pár nadšených osôb.

Ideálnou pôdou pre živú farnosť je existencia synodálnych orgánov zložená z odborníkov z radov laikov a dostatočná informovanosť o ich činnosti, čo vo veľkej miere podporuje dôveryhodnosť cirkevného spoločenstva a jeho rozhodnutí. V praxi z nariadenia Druhej synody Spišskej diecézy vo väčšine farností vznikli hospodárske a pastoračné rady, ktoré, žiaľ, v mnohých prípadoch nevykonávajú žiadnu činnosť, resp. väčšina účastníkov synodálneho procesu o ich činnosti nemá žiadne informácie.

Drvivá väčšina účastníkov synodálneho procesu si uvedomuje dôležitosť a naliehavosť modlitby za im zverené autority, ale aj poslušnosti, prejavenej úcty a podpory. Kľúčom k úspechu je schopnosť vyjsť zo svojej zóny komfortu, byť proaktívny, snívať o svojej farnosti, mať ochotné srdce pomôcť, keď to je potrebné a vítané, a zároveň mať milosrdné srdce schopné odpúšťať a nenechať sa odradiť odmietnutím alebo nepochopením.

9. téma: Rozlišovanie a rozhodovanie

Účastníci synodálneho procesu sa vo veľkej miere zhodli, že hlavným pilierom pri rozhodovaní je modlitba a intenzívny duchovný život, ktorý je predpokladom na načúvanie Duchu Svätému a otvorenosť Božej vôli. Pri osobnom rozlišovaní vnímajú dôležitosť duchovného vedenia, usmernenia od starších a skúsenejších a zároveň uchovanie si osobnej slobody. Pri spoločnom rozlišovaní je okrem vyššie uvedeného dôležitá trpezlivé počúvanie, otvorenosť pre dialóg a priestor pre každý hlas, najmä však tých, ktorých sa daná vec týka.

Vyššie vymenované metódy je možné zlepšiť využívaním daností, ktoré ako ľudia máme: rozumu, doterajších skúsenosti, ale aj srdca. Nerozhodovať sa „za horúca“, ale rozhodnutiam dopriať plodný a tvorivý čas. Zrelosťou človeka sa mení aj pohľad a postoj k rozhodnutiam. Zrelší, skúsenejší

človek sa rozhodne zvyčajne správnejšie – má duchovnú múdrosť, dar Ducha Svätého a väčšiu zodpovednosť.

Zo získaných odpovedí badať, že priama spoluúčasť na rozhodovaní v rámci hierarchických štruktúr nie je bežná a podporovaná, zároveň si však väčšina účastníkov uvedomuje dôležitosť modlitby ako nepriamej a zároveň nenahraditeľnej formy spoluúčasti. Vo farnostiach, kde je funkčná farská hospodárska alebo pastoračná rada, sú laici zapájaní do procesu rozhodovania formou osobnej angažovanosti a otvoreným dialógom. V prípade kvalitného a rôznorodého zastúpenia laikov v týchto radách je možné rozhodovať tak, že cez jednotlivých členov sa možno dozvedieť mienku celého Božieho ľudu vo farnosti, čo je však skôr vzácnosť, nakoľko odpoveď na otázku, či sa nám darí počúvať celý Boží ľud, bola buď negatívna alebo neistá.

Pri spoločných rozhodnutiach je dôležitý dialóg a spoločné rozlišovanie. Konzultácia predchádza rozhodnutiam. Plodná konzultácia je predpokladom dobrého vedenia farníkov i farnosti a napomáha správne rozhodovaniu, ktoré je smerodajné pre farnosť do budúcnosti. Uplatnenie konzultácie často nie je adekvátne vážnosti veci. Niekedy sa konzultujú veci a situácie, ktoré nie sú také dôležité, a konzultácia pri rozhodovaní o dôležitejších veciach stagnuje.

Na podporu transparentnosti a zodpovednosti je vhodné zapojiť do rozhodovania čo najviac ľudí, poveriť ich úlohami, za realizáciu ktorých budú priamo zodpovední a výsledok sa bude verejne prezentovať a vyhodnocovať. Transparentnosť nabáda k väčšej zodpovednosti.

Rásť v rozlišovaní je možné pozvaním k aktívnemu duchovnému životu a spoluúčasti na živote farnosti, kde aktivity nie sú cieľom, ale prostriedkom na prebudenie života človeka s Bohom. Spoločné duchovné rozlišovanie je vždy postavené na modlitbe farnosti, načúvaní Duchu Svätému, otvorenej komunikácii, vzájomnom počúvaní a službe.

10. téma: Formovanie v synodalite

Formácia v synodalite sa realizuje v závislosti od cieľovej skupiny. Niektorí, ktorí majú dosah na žiakov a študentov, ich formujú v schopnosti vedenia dialógu. V rehoľných komunitách sa pri formovaní pre vykonávanie autority prihliada na viaceré kritériá v duchu rozlišovania (miesto pôsobenia, zdravotný stav, osobné dispozície, vek). Od pastierov Božieho ľudu sa očakáva väčšia otvorenosť pre existujúce spoločenstvá, komunity vo svojej farnosti a ochota prijať ich ako partnerov, ktorí nesú za nejakú oblasť zodpovednosť, a tiež uznať ich prínos.

V reakciách účastníkov synodálnych stretnutí sa prejavila pestrá ľudská skúsenosť. Existujú ľudia, ktorí vnímajú ako problém to, že nositelia odlišných názorov sú považovaní za súperov či protivníkov. Na druhej strane viacerí účastníci prejavili určitú zrelosť v tom, že človeka s odlišným názorom vnímajú ako partnera v dialógu. Formovať v synodalite teda pre nich znamená aj učiť sa dialógu vedenému v úcte a v snahe pochopiť druhého.

V situáciách, keď ide o pravdy viery a kľúčové hodnoty, je potrebné vedieť obhájiť svoj postoj, poskytnúť argumenty. Ani nie tak s cieľom druhého presvedčiť, ako skôr obhájiť svoju pozíciu. V tomto kontexte sa v reakciách objavil aj odkaz na napätie medzi hovorením pravdy a láskou k blížnemu. Pravda vždy musí byť vyslovená v láske. Krehká hranica či isté pnutie existuje tiež medzi vyslovením svojho názoru alebo postoja a poučovaním či presvedčaním. Preto bola kriticky hodnotená aj tendencia poučovať druhého hneď po vypočutí jeho názoru.

Ako dobrú školu pre cvičenie sa v partnerskom dialógu v úcte viacerí vnímajú modlitbu. Modlitbu v zmysle žehnania človeku s iným názorom a tiež modlitbu zameranú na rozlišovanie. Popri modlitbe je dôležité naučiť sa dopriať si čas na rozlíšenie, utíšenie a isté „vychladnutie“. V reflexiách bolo možné nájsť aj požiadavku, aby vysvätení služobníci vo svojich

homíliách viac povzbudzovali k dialógu a k rešpektovaniu človeka s iným názorom. V reakciách viackrát zaznelo, že je potrebné o svojich názoroch a postojoch svedčiť žitou láskou k druhému človeku. Za dokazovaním si svojej pravdy sa často skrýva nedostatok pokory. Dialóg sa však môže viesť len bez povyšovania a pýchy. Taktiež je dôležité učiť sa, že vypočutie iného názoru môže obohatiť byť obohacujúce.

Zaujímavým konštatovaním časti účastníkov tejto diecéznej fázy procesu synody bolo, že prospešnou formáciou v synodalite je aktuálne prebiehajúca Synoda o synodalite. Zdá sa, že formácia v synodalite je živšia v laických spoločenstvách, napr. cez animátorské školy či rôzne semináre.

Záver

Diecézny synodálny tím sa počas svojich stretnutí viackrát zaoberal najmä otázkou, čo ďalej po skončení tohto procesu. Táto otázka zaznievala aj z úst mnohých oslovených veriacich, ktorí mali skúsenosť, že predchádzajúce príležitosti, keď sa ich Cirkev pýtala na názor, skončili buď neúčinne alebo išli postupne do stratená. Boli síce vypočutí, no mali pocit, že sa z rôznych dôvodov nič neudialo. Pred podobnou otázkou stál synodálny tím, ktorý mal od začiatku tejto fázy túžbu nerobiť len zber názorov, ale v istom zmysle napomôcť reálnemu spoločnému kráčaniam v našich miestnych cirkvách, ktoré vo veľkej miere stagnuje, čím sa ohlasovanie evanjelia stáva menej účinným.

Výsledkom počúvania Božieho ľudu v desiatich oblastiach prebiehajúcej diecéznej fázy Synody o synodalite je silné presvedčenie, že miestne cirkvi by mohli omnoho účinnejšie ohlasovať evanjelium, ak by sa zlepšila vzájomná komunikácia a navodila atmosféra vypočutia a prijatia. K tomu nie sú potrebné ďalšie štruktúry, ktoré už v drvivej väčšine aspoň formálne fungujú, ale ako oveľa potrebnejšia sa ukázala potreba vniesť do týchto štruktúr ducha aktívneho počúvania a spoločného rozlišovania.

Tak ako sa v Druhej synode Spišskej diecézy ukázalo, že mnoho závisí od pastierov Božieho ľudu, tak to bolo veľmi silno podčiarknuté aj v tomto konzultačnom procese Synody o synodalite. Ak by sa podarilo vniesť do srdc kňazov ducha skutočnej otvorenosti pre dialóg, počúvanie a spoločné rozlišovanie, evanjelium by sa ohlasovalo omnoho účinnejšie. Treba však skonštatovať, že z dôvodu dosť malého počtu zapojených kňazov do tohto procesu, ostáva rast v synodalite v tejto miestnej cirkvi skutočne veľkou výzvou.

Ak by sa však podarilo v priebehu najbližších mesiacov či rokov aspoň zvýšiť počet funkčných pastoračných a hospodárskych rád farností a zostaviť pastoračnú radu diecézy, bol by to veľký krok vpred, ktorý by mohol napomôcť Spišskej diecéze spoločne rásť ako pravej synodálnej Cirkvi, ktorá kráča za svojim cieľom spoločne a v atmosfére modlitby počúva podnety najrozličnejšieho druhu, ktoré môžu byť hlasom Ducha Svätého pre ďalšie smerovanie Božieho ľudu žijúceho v tejto časti Cirkvi.

V Spišskom Podhradí 14. júla 2022

Diecézny synodálny tím Spišskej diecézy